

۲۰۱۷/۰۹/۲۸

مصطفی عمرزی

پس از 38 سال

شهید محمد جان «فنا»

نویسنده ، شاعر و تصویرگر ، محمد جان «فنا» از چهره های ماندگار فرهنگی و ادبی افغانستان است. او از دهه ی بیست خورشیدی الی آخرهای دهه ی پنجاه خورشیدی (تا هنگام شهادت) ، نوشت ، سرود و ترسیم کرد. تصویرگری های او را میتوان از مهمترین کار های گرافیکی در کشور به شمار آورد که امروزه با استفاده از نرم افزار های پیشرفته ، صورت مینندد. شهید فنا در زبان های دری و پشتو ، چیره دست بود و اردو و انگلیسی ، زبانهای به شمار میروند که او بر ادبیات آنها مهارت داشت. در حدود بیست عنوان کتاب و صدها نوشته و ده ها گرافیک از یادگارهای او به شمار میروند که فرهنگ و ادب افغانستان را رنگین کرده اند. شهید فنا در سال ۱۳۵۸ خورشیدی به جرم آموزش عالی در آمریکا ، فعالیت های ضد رژیم «خلق» و پشتیبانی و همیاری با نهضت اسلامی و ملی ، گرفتار و در جمع ده ها تن از افسران و هموطنان مسلمان ، یگناه و ضد رژیم خداسنیز کمونیستی ، در زندان پلجرخی ، به گونه ی زنده بگور ، اعدام شد. شهید فنا اهل منطقه ی عمرزی ولایت نغمان و جزو شاخه ی سایی بود.

بالاخره پس از گذشت ۳۸ سال، به یقین رسیدیم! نام شهید محمد جان متخلص به «فنا» (کاکایم) در فهرست نام های همان شهیدان افغان، نمایان شد که با وجود اندیشه بر مرگ او، از «سخن آخر»، بازمانده بودیم. در فهرستی که در سالیان اخیر منتشر شد و دربرگیرنده نام های پنجهزار افغان شهید در سال ۱۳۵۸ خورشیدی می شود، اسم کاکایم (شهید محمد جان) را یافتیم. نام او در صفحه ۲۹ با دو شماره قلمی و تاپی ۸۸۵ / ۹۲۴، قید شده است. این شماره ها و یک جمله کوتاه ، نسلی را از یاس «بی خبری» در غم «آگاهی» در سوگ نشاناند: فاتحه ای پس از ۳۸ سال.

شرح فهرست:

۸۸۵ / ۹۲۴، مجدم جان ولد سعد الله، مسکونه کارته پروان، دگرمن متقاعد // اخوانی.

یادآوری:

در کتاب «چهار یادواره»، که اثری پیرامون بزرگان خانواده من است در تصحیح جدید، قید ۳۴ سال را آورده ام. پس از نشر فهرست ۵۰۰۰ هزار شهید افغان، اولین کسی بودم که از خانواده ما به نام شهید فنا در آن فهرست پی برد. در این مضمون کوچک، قید ۳۸ بیشتر برای همزمانی کنونی ست.

۸۹۶	۸۵۷	مولوي احمد خان ولد با پند محمد سكونه زبون شهر	اشرازلوگر
۸۹۷	۸۵۸	حاجي با ز محمد ولد حاجي ميرجان	د
۸۹۸	۸۵۹	سليمان ولد حاجي شامراد سكونه	د
۸۹۹	۸۶۰	محمد طاغور ولد حاجي قدير	د
۹۰۰	۸۶۱	عبدالرزاق ولد عبد الله الشكوه	د
۹۰۱	۸۶۲	صاحبان ولد سيد گل جان	د
۹۰۲	۸۶۳	عبد الصمد ولد احمد نور	د
۹۰۳	۸۶۴	محمد گل ولد عبد الله الشكوه	د
۹۰۴	۸۶۵	حاجي سيد جان ولد حاجي ميرجان	د
۹۰۵	۸۶۶	عزيز الله معلم ولد شيرالله	د
۹۰۶	۸۶۷	ميرزا اتاجان ولد در محمد	د
۹۰۷	۸۶۸	حاجي جنته گل ولد عبد الله الشكوه	د
۹۰۸	۸۶۹	اتاجان ولد صدر	د
۹۰۹	۸۷۰	حاجي جنته گل ولد فضل الرحمن	د
۹۱۰	۸۷۱	گلزار ولد بين ولد گلزار	د
۹۱۱	۸۷۲	لوي ولد منصور	د
۹۱۲	۸۷۳	شیر احمد ولد افغان	د
۹۱۳	۸۷۴	محمد طاغور ولد محمد قاسم	د
۹۱۴	۸۷۵	شیر محمد ولد محمد جان ولد نصيره امير لوطي	د
۹۱۵	۸۷۶	محرار ولد عبد السلام ولد عبد الله الشكوه	د
۹۱۶	۸۷۷	نيزر الله ولد امير الله سكونه لوگر	د
۹۱۷	۸۷۸	تيمال الدين ولد نور الله	د
۹۱۸	۸۷۹	محمد عثمان ولد محمد حسين سكونه لوگر	د
۹۱۹	۸۸۰	گل احمد ولد يار محمد سكونه لوگر	د
۹۲۰	۸۸۱	اميرجان ولد محمد جان سكونه لوگر اشرازلوگر	د
۹۲۱	۸۸۲	شاولي ولد شير محمد سكونه لوگر	د
۹۲۲	۸۸۳	محمد سعید د ولد شامراد سكونه لوگر	د
۹۲۳	۸۸۴	جلندر ولد جانتار سكونه و محمد نعمت الله لوگر	د
۹۲۴	۸۸۵	محمد جان ولد سيد الله سكونه کار تيريوان د گورن متقاعد	د اخواني
۹۲۵	۸۸۶	نهار محمد ولد حب دي محمد سكونه د خيستان حاصل صف ۲	د
۹۲۶	۸۸۷	امير محمد ولد ميرزا احمد سكونه و نه تيريوان د تابل معلم قلمچيه	د
۹۲۷	۸۸۸	رحمت الله ولد خاتم علي خان صنف ۲ اليه تجار سكونه و نه تيريوان	د
۹۲۸	۸۸۹		د

کلیه داده شوه

بهره (د زبون اشرازلوگر) کلیه داده شوه

۹۱۶	۸۷۷	نيزر الله ولد امير الله سكونه لوگر	د
۹۱۷	۸۷۸	تيمال الدين ولد نور الله	د
۹۱۸	۸۷۹	محمد عثمان ولد محمد حسين سكونه لوگر	د
۹۱۹	۸۸۰	گل احمد ولد يار محمد سكونه لوگر	د
۹۲۰	۸۸۱	اميرجان ولد محمد جان سكونه لوگر اشرازلوگر	د
۹۲۱	۸۸۲	شاولي ولد شير محمد سكونه لوگر	د
۹۲۲	۸۸۳	محمد سعید د ولد شامراد سكونه لوگر	د
۹۲۳	۸۸۴	جلندر ولد جانتار سكونه و محمد نعمت الله لوگر	د
۹۲۴	۸۸۵	محمد جان ولد سيد الله سكونه کار تيريوان د گورن متقاعد	د اخواني
۹۲۵	۸۸۶	نهار محمد ولد حب دي محمد سكونه د خيستان حاصل صف ۲	د
۹۲۶	۸۸۷	امير محمد ولد ميرزا احمد سكونه و نه تيريوان د تابل معلم قلمچيه	د
۹۲۷	۸۸۸	رحمت الله ولد خاتم علي خان صنف ۲ اليه تجار سكونه و نه تيريوان	د
۹۲۸	۸۸۹		د

کلیه داده شوه

بهره (د زبون اشرازلوگر) کلیه داده شوه

د پاڼو شميره: له ۲ تر ۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له را لیرولو مخکي په خیر و لولئ

د پاڼو شميره: له ۳ تر ۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دلپکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ

مطلقې زورواکۍ په تور پېر او کې، د خپل خوار، کرېدلي او درېدلي ملت د دره او رنځ گالډ د عادي او عامو خلکو په نسبت خورا ژور او زيات احساسوي. ددې کم او درد عوامل ښه پېژني او د ښکلیو سوژو په ټاکلو سره په ظاهره ساده او روان سبک او شعري لطافت سره د عاطفې او تخيل په غوټه کولو سره لوستونکي ته خپل شعر په داسې ښه وړاندې کوي، چې خوند ترې واخلي، خو د شاعرانه او ادبي رنگونو تر شا د رمز په ژبه د قلم وسله کاروي او د کلام مقصد يې مبارزې ته د خلکو رابلل دي.

زما لپاره د پسرې خوشحالتيا ځای دی، چې د گران هېواد دغه پياوړې ادبي او هنري شخصيت دغه دواړه شعري رسالې په يوه مجموعه کې يو ځل بيا گرانو هېوادوالو ته وړاندې کوم او د مشر فنا صاحب له درنې پښتنې مېرمنې څخه يوه نړۍ مننه کوم، چې ماته يې خلکو ته د دوی د امانت د رسولو يا ددغه کتاب د بيا چاپولو اجازه راکړه.

په درنښت

ډاکټر عبدالرحمن زماني

هيوارد، کالیفورنيا

د ۲۰۰۹ ل کال د جنورۍ ۱۲مه نېټه

هغه 'فنا' شاعر

چې د تل 'بقا' غېږې ته يې ځان وسپاره

حبيب الله رښ

سر له مانه څار کړه ومې ساته له دښمن څخې
لاره کې د ننگ ناموس وپېږېد مه کشتن څخې
مانه پيدا شوی يې 'فنا' زه ستا جوهر يمه
مانه کم نظر مه کوه گنج د سيم او زر يمه.

دا دوطن د مور وصيت دی، چې شاعر ته يې د 'حال' په ژبه کې او ده د 'قال' په ژبه اولی دی. شاعر د خپلې پتمنې مور دا وصيت په ځای کړ، له دښمن نه يې د ساتلو په لاره کې له کشتن نه پروا و نه کړه، ولاړ د مور د عزت دساتلو لپاره، د خپلې گرانې مور په غېږه کې په ابدې وياړلې خوب ویده شو، له خپلې خورې مور نه څار شو، قربان شو، شهيد شو، دی په ژوند 'فنا' و، خو په مړينه يې د 'بقا' غېږې ته پناه وروړه او د تل لپاره 'باقي' شو:

خو نړۍ کې د ژوندون او مرگ نظام شته
د بقا هيله 'فنا' سره مدام شته

۲

۲

د پاڼو شمېره: له ۵ تر ۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راوبولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

د شاعر پسرلی

د

محمد جان (فنا)

دوهم اثر

قاسم «سوزان»
۵۰۰
وری ۱۳۴۰

مسیتم :
د چاپ شمېر :
د چاپ نېټه :

بسم الله الرحمن الرحيم

اهداء

خواهېز گرته

الف

د شاعلي «مجرع» تقریظ

شاعلي فنا.

ستا د شاعر و مجموعه چه ماندي را کړې و ما وکتله او خوشرو نه چه دې ما و لیدل
خدای شته دې همې خوش شو او دې پر خوند یې را کړې .

ستا په بیض شعرونو کې شری لطافت او ادبی قوت له ورا په ښکاری ټاټوچه
د شعرونو د پاره کومې موشوع گانې ټاکلې او کوم عنوانونه چه دې پیدا کړې
دی دا پخپله ستا په ښه استعداد او ستا په ښه قریحه دلالت کوي .

که ته خپل د ادبی تکامل سیر ته دوام ور کړې او په دې لار کې خوکمه نور
مخکې لارې ته پدینو په شاعری کې به یو ښه بیاوړی شاعر د اعلامو په فهرست
کې زیات شې او د پښتو ادب ستر کېږي به یو بل ښه بیاوړی پدې اوهده به یې
ته فنایې مگر واده اوسه شعر به دې دایم باقی وی که خدای کول .

سید شمس الدین «مجرع»

فهرست

شماره	شعر	مخ	شماره	شعر	مخ	شماره	شعر	مخ
۱	پیل	۱	۱۷	باد	۳۱	۵۲	کوچې	۵۲
۲	عشق	۱	۲۸	د توتی سندرې	۳۲	۵۴	آسمان بې بېله	۵۲
۳	کائنات	۲	۲۹	څانگه	۳۲	۵۵	اوريشې	۵۵
۴	د تالندې کوکار	۴	۳۰	د حباب خندا	۳۳	۵۶	سپوږن پرې مالبار	۵۶
۵	د پسرلی ناولې	۴	۳۱	ښه پازنه	۳۴	۵۷	د شکوفې جشن	۵۸
۶	پر پښتو	۷	۳۲	د سیند د خپو نغمې	۳۵	۵۸	د ارغوان مشعل	۵۹
۷	د توکلی شور	۸	۳۳	زېږې گلونه	۳۵	۵۹	د وړېم وچنې	۵۹
۸	نیا لکې	۹	۳۴	خوږ اثار	۳۶	۶۰	د ښېم مرغاري	۶۰
۹	د وړېخ ژوا	۱۰	۳۵	مېه نه	۳۷	۶۱	مرگه او ژوند	۶۱
۱۰	څاڅکې	۱۱	۳۶	سپین زر	۳۸	۶۲	دېر گر چینه	۶۲
۱۱	د وړوې ټال	۱۲	۳۷	کیمیا بوټی	۳۹	۶۳	خوشاوه	۶۲
۱۲	د ښوونکې شپېلې	۱۳	۳۸	د قنمو وږی	۴۰	۶۴	تمباکو څو څه وایې	۶۳
۱۳	د شفق سره خبرې	۱۴	۳۹	د میچونې نارو	۴۱	۶۵	غایول	۶۴
۱۴	د مېړې څه وایې	۱۵	۴۰	چینه	۴۲	۶۶	قفس	۶۵
۱۵	د هېواد پسرلی	۱۶	۴۱	منگې	۴۳	۶۷	زر کېنه	۶۶
۱۶	اې پندانه	۱۹	۴۲	طی نیا نات	۴۴	۶۸	گلچین شاعر	۶۷
۱۷	بڼ	۲۱	۴۳	چرس	۴۴	۶۹	خزان	۶۷
۱۸	سرو	۲۳	۴۴	یو وړی انکوریم	۴۵	۷۰	پای	۶۸
۱۹	چمن وایې	۲۳	۴۵	دام وادانه	۴۶			
۲۰	د شعر نسیم نه	۲۳	۴۶	پندی کوتره	۴۷			
۲۱	غویې	۲۵	۴۷	د اوریا زمزمه	۴۷			
۲۲	اغزی	۲۶	۴۸	دام یو خیال	۴۸			
۲۳	گل	۲۷	۴۹	مېوه	۴۹			
۲۴	د پسرلی گل	۲۸	۵۰	د پښتو نغونو اغرونه	۴۹			
۲۵	د بلبل نغمه	۳۰	۵۱	خاوره	۵۱			
۲۶	د قواري ساز	۳۰	۵۲	تېزه	۵۲			

د پاڼو شمېره: له ۶ تر ۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راوړلې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

د ښاغلي «الف» تقریظ

د شاعر پسرلی له نندارې څخه مې پوره خوند واخیست، ددې پسرلی غونډی
په جمد او ثنا او بیا د عشق په ستا پته خو له پراستي ده. په دې پسرلی
کې رنګار نکه گلونه غوړېدلې او هر اړخه یې پکښې چلېدلې دی.

پدې گلونو کې یو خوږ بوی پروت دی؛ چه د هر چا زړه پورې تازې کيږي
پدې پسرلی کې په مزه مزه د بیلبل نغمې، د توتیا نو ستغوري د سیند د خپوشور
د شپونکې د شپې سوزناکې چېني اور بدل کيږي.

ددې پسرلی د شعر په نسیم مخ یې غونډی غوړېږي، د دې پسرلی یاد
د خوار او پېغامونه را سره دی * رسومې د بېلای عشرت سرای ته
غرض دا چه د شاعر په پسرلی کې د ژوندانه ډېر رازونه او خوندونه شته دی.

لکه بوی چه د گل په پاڼه کې پټ دی دغسې فنا هم په خپلو اشعارو کې
ځان نښتی دی خو دده درواڼې او نازولې نرمې طبیعي بلوشي پکښې غلی غلی کيږي.

داسې ښکاري چه فنا د پوه په قوتو شم وایي او د زېږ د نندانو د پاره بېر دایم
نوڅکه په دې کې لار پیدا کوي. زه پوره هیله لرم چه دا ځلمی شاعر به نور هم د شعر
پسرلی بیا پیاوړتیا کاندې او د شعر د پیاوړتیا کلاو ته به پوره تازگی هم وپېی.

عمدا رنگه د تېز پاله منګین عنوان لاندې چه طاعراً شاعرانه عنوان ته
ملو میږي خپل شعر په شاعرانه رنگه راسی شروع کوي:

د دڅو پاڼو د زړه تشبیه له ماسره کيږي، د عدالت په تله کې د کم او زیات
مقیاس او معیار زهیم، زمره لامل او یا نوت زما نومونه دی. طلا او لاجورد زما په
غیږ کې ځای لري، د وطن د خپلواکۍ په جګړه کې د مجاهد پتو سنگر زهیم
له مانه د عزم او قیامت کلک درس واخلم، دهرې ماڼۍ او ودانۍ ته د ادب زهیم او
د دنیا لورې ماڼۍ او ښکلي بڼکلي په ما باندې ښکي ولاړي دي»

له دغې لندې نېسرې نښانې د ښاغلي فنا د شعر رنگه او ډول نه څه
معلوم شوی، زده دغه اشعار د قدر وړ بولم او په زه سره کور ته کورم.

۳۸/۸/۱۲ گل پاچا «الف»

د ښاغلي «بېنوا» تقریظ

د فنا پسرلی مې وکوت، خو دادهغه فنا پسرلی نه دی چه پسرلی بېر بقا
خزان وي، بلکه له دې پسرلی څخه پخپله د بقا بوی پورته کيږي.

زه د فنا شاعرانه چڼ بانو ته په درنه سترګه کورم، خصوصاً دده ساده او
روان سبک د ستایلو وړ دی.

هیله ده چه دده د پسرلی په خزان ونه لري او پر له پسې به رنګار نکه گلونه
دده د طبیع په بڼ کې په غوړېدو کې، چه د ذوق د خاوندانو د نودماغونه معطر کړي، اوداښه
وخت کیدای شي چه دی په خپله د ښکلا په تماشوکې قاشی لکه چه پخپله وایي:

وقتا شوی د ښکلا په تما شوم

ما جار کړي ستا لمخ ته دی عزار بې

۳۸/۷/۱۹ عبدالرؤف «بېنوا»

د شاعر پسرلی

یا نوی عمل

لکه څرنگه چه په ناغورېدلې غونډی کې رنګه او بوی پټ دی هنداسې
په هر ډېره کېږي ډېرې ایسکري آرزوګانې او نښه خوا ارماتونه شته.

او لکه څرنگه چه د وزمې په سحر د غونډی د مخ حجاب او پرده لکه
د تیا پریا نو په قلمرو کېږي د زړو طلسم په څېرمات او بېر نه شي، هنداسې د الهام
د جذبې او د دردونو د سوزو گدا ز په واسطه د شاعر د پاملنې آرزوګانو
او مفکوري له مخې پرده لېرې کيږي او د شعر په ژبه دده آرزوګانو معما نښې پېږي

د شاعر د زخمی زړه د داغونو په کلغانه کې د ننه د آرزوګانو غونډی هم وده
وگره، دا غونډی خو څکه د مجبولو او سر موزو آرزوګانو معما ده چه د یوه
د نفور شاعر د درد مند او غمناک ژوند خزان کېږي د آه او اوسېدلو د نسیم
په چلېدو د نوی گل پشان غوړېدلې او د ځلمی نو بې په تودو ویناو او ښککو
اوبه شوې ده.

دا نوی گل معنوی گل دی. د دې گل بیلبل شاعر، باغ د شاعر زړه او ما لپار
د شاعر پاکې آرزوګانې دی.

که څه هم دا گل طاعری رنگه وپوی او د سورت سترګا ر نلری خود سورت
ښکار اوسط پکښې شته.

د دې گل ښکې پاڼه طاعراً د ښکلو ناز کو بار خوګانو پشان رنگینه ده
خو په باطن کې د درد مند شاعر د زړې بڼې اود بېوزلو خواړانو د اښو څېرو
او د پښتیا نو څېرو غېلو مخونو عنداره ده.

دا گل کله کله د شرم د گلر پشان د بېوزلو تیارې خوڼې روغې کوی یاد شوی د قهر
سر ته دلاله د شراغ په څېر سوړی.

او کله کله دا گلان د چننې شاتې هېواد د دوچو مېرو او دښتونو تورو خاورو په
غېږ کې، د لاجورد د تکا شین آسمان لاندې د زمره په شنو شنو چمتونو
کېږي د سرو زرو د زېږ د گلونو په رنگه پا د لال او یا قوت دغا ډول پشان
را شته کيږي اودنا پوهې او بېکارۍ او یا د بوسېلکې په تور تم کېږي دموثره
حیات په اوپو وده کوي.

خو د دې نوی گل مجیزه خو داده چه که څه هم یو گل دی خو ډېر رنگونه

۳۸/۱۰/۱۴ صدیق الله «رښتمین»

زنده یاد نایب سالار سعد الله «سای» با فرزندانش

سمت راست: شهید محمد جان «فنا»

سمت چپ: زنده یاد داکتر قمرالدین «اکسیری»

د پانو شمیره: له ۸ تر ۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ